

De Schipbreuk door W. J. J. Nuyen

Feestelijk. Onwillekeurig komt dat woord in mij op, telkens wanneer ik onze grote nieuwe aanwinst van Nuyen zie hangen, stralend middelpunt op de lange wand, die men bij het binnenkomen van zaal 144 tegenover zich heeft. Feestelijk, ofschoon het onderwerp van het meer dan twee meter brede doek allerm minst dit epitheton verdraagt. Het schilderij is getiteld *Schipbreuk op een rotsachtige kust* en W. J. J. Nuyen (1813-1839), die het voluit signeerde, heeft niets nagelaten om het rampzalige gebeuren tot in alle onderdelen van de voorstelling aanschouwelijk te maken.

Een hevige storm, die nog in volle gang is, heeft een zeilschip overweldigd, waarvan de ontredderde romp, geteisterd door de woedende elementen, vast aan de grond zit. Op een smalle en oneffen strook land aan de voet van een steil rotsgebergte hebben talrijke schipbreukelingen een heenkomen gezocht. Er is veel verscheidenheid van beweging en groepering onder hen. Terwijl op de voorgrond een aantal drenkelingen ontzield of uitgeput terneerligt en een ander uit de zee naar land wordt gesleept, zijn de ongedeerden al druk in de weer met het schamele sloopstoebehoren, dat zij hebben kunnen bergen. Verderop is men zo te zien bezig een bivak in gereedheid te brengen en heeft men zich geschaard om de vuren, die zijn ontstoken. Een laat en onwezenlijk zonlicht breekt door openingen in de bewogen en dreigende wolkenmassa's heen en werpt plaatselijk een toverachtig schijnsel over de menselijke bedrijvigheid, de onstuimige zee, de steile rotsen en de hoog gestapelde wolkengevaarten.

Het is een en al stormgeweld en nerveuze beweeglijkheid, die wij voor ons zien, de onverbiddelijke kracht der natuur tegenover de wanhopige agitatie van beproefde en machteloze stervelingen. De voorstelling schiet in duidelijkheid niets te kort en men kan onmogelijk aan de dramatische betekenis ervan voorbijgaan.

Toch blijft de algemene impressie, het totale effect van dit schilderij mij bij als iets feestelijks. Het is een vreemde gewaarwording als toeschouwer zo op deze afbeelding van een evidente ramp te reageren en de

vraag dringt zich dan ook op hoe dit begrepen en verklaard kan worden.

Een antwoord laat zich al enigszins vinden door vergelijking met de schilderijen, waartussen het werk van Nuyen een zo opvallende plaats inneemt. Want het is niet alleen het ambitieuze, ook voor hem exceptionele formaat van dit doek, het is ook en vooral de geest, die eruit spreekt, het artistieke beginsel, dat de inhoud en de picturale uitwerking beheerst, waardoor Nuyen zich wezenlijk onderscheidt van zijn Hollandse tijdgenoten uit de jaren dertig van de 19de eeuw. Zij omringen hem hier met werken, die stuk voor stuk bewijzen zijn van het degelijke vakmanschap, de goede smaak en de kalme voornaamheid, waarmee zij weloverwogen en nauwgezet het onderwerp van hun keuze weergeven, maar ook evenzovele getuigenissen van een zó onverstoorbare gemoedsgesteldheid, dat elke emotie, elke vorm van impulsieve creativiteit onderdrukt schijnt te zijn door angstvallige onderworpenheid aan het academische beginsel van de getrouwe, tot in de finesses beheerste 'nabootsing der natuur'.

Dit patroon heeft Nuyen doorbroken met een nieuwe manier van zien en voelen en met een vrijmoediger uitdrukking in vorm en kleur, waarin nu juist die impulsieve creativiteit als een verrassing ongeremd tot gelding komt. Het valt ons op hoe hij met een zeker welbehagen een huiveringwekkend schouwspel heeft gecomponeerd, dat hem kansen bood de daarbij behorende gevoelens op meeslepende wijze te vertolken. Maar de kennelijke vreugde aan de schilderachtigheid van de details, die zich in gloedvolle kleuren lieten uitbeelden, kreeg toch de overhand en gaf aan het in wezen beklemmende spektakel dat stralende, met het in de aanhef genoemde effect.

De nuchtere natuurgetrouwheid van zijn tijdgenoten heeft bij Nuyen plaats gemaakt voor wat J. Knoef in 1947, toen hij de schilder in onze hedendaagse kunstgeschiedschrijving introduceerde, genoemd heeft *een vlucht der fantasie, die boven de vaderlandsche gelijkmatigheid uit naar een stijl van imponerender allure streeft*. Met dat nieuwe vertegenwoordigde Nuyen bij ons als eerste

W. J. J. Nuyen (1813–1839). *Schipbreuk op een rotsachtige kust*. Doek, 154 × 206 cm. Rijksmuseum, Amsterdam. Aankoop 1974.

de romantische beweging, waarvan de vonk op hem was overgeslagen door wat hij daarvan in het buitenland leerde kennen. De plaats, die hij tijdens zijn korte leven heeft ingenomen in de Hollandse schilderswereld, is ons weer opnieuw duidelijk geworden door de beschouwing van Knoef en vijf jaar later, in 1952, met de overzichtstentoonstelling, door Pieter A. Scheen in Den Haag georganiseerd. Die herontdekking was een verrassing en vond dankbare weerklank bij allen, die de echte uitingen van die romantische schildersdrift in onze 19de eeuwse kunst pijnlijk hadden gemist.

Nuyen, 12 jaar oud al leerling van A. Schelfhout en vervolgens ook van de Haagse tekenacademie, was een opmerkelijk vroeg-

rijpe schilder, die al in zijn 17de jaar zijn eerste prijzen won. In die tijd beheerste hij al volledig het vak, maar pas sedert zijn buitenlandse studiereizen, in 1833 samen met de schilder A. Waldorp ondernomen, komt de nieuwere stijl in zijn werk naar voren als gevolg vooral van de indrukken in Frankrijk opgedaan. Daar had o.m. door de Engelman Bonington en de Fransman Eugène Isabey een nieuwe visie op de oude steden en landstreken van Noord-West Frankrijk ingang gevonden, met een sterke voorkeur voor het pittoreske van oude buurtjes, havens en kustlandschappen met hun folkloristische bedrijvigheid. Hun afbeeldingen daarvan, o.a. verspreid in lithografische prentwerken, moeten voor Nuyen

een aanstekelijk voorbeeld geweest zijn en wij zien bij hem dan ook Franse of daaraan verwante motieven, die in dezelfde trant weergegeven en van een gelijkgestemd sentiment doordrongen zijn.

De stijlkenmerken van die romantische uitdrukkingswijze laten zich in de volgende trekken omschrijven: een vrije spontane toets, intensivering van de kleuren en verheving van hun contrast en een neiging de vormen meer samenvattend aan te duiden en minder precies te definiëren, waardoor dat eigenaardige manierisme van afgeslepen en samengesmolten contouren zijn intrede doet. Nuyens vernieuwing heeft zeker bewondering gewekt en sommige vakgenoten, zoals de jonge Bosboom, werden door zijn voorbeeld onweerstaanbaar in dezelfde richting gedreven, maar onverdeeld gunstig was de kritiek toch niet, want anderen konden dit modernisme niet waarderen en vonden dat men daarin de natuur teveel uit het oog verloor door de hevigheid van de kleur en door de overdrijving of verwaarlozing van de correcte vorm.

Na zijn vroege dood in 1839 op 26-jarige leeftijd, een schok voor allen, die nog zoveel van hem verwachtten, is de lijn van Nuyen eigenlijk niet krachtig voortgezet, maar verslapt de romantiek geleidelijk tot een uiterlijke manier en een oppervlakkige routine of ruimde het veld voor nieuwe inzichten, die de weg baanden voor een poëtisch realisme, waaruit de Haagse school zou voortkomen. Onze schipbreuk draagt geen jaartal maar is zeker na het verwerken van de Franse indrukken ontstaan. De steile rotsen aan zee zijn karakteristiek voor de Franse kust aan het Kanaal, die zoveel romantische schilders heeft geïnspireerd en die ook door Nuyen in een Isabey-achtige aquarel van 1837 is afgebeeld. Wij komen het schilderij voor het eerst tegen in 1850, wanneer het met de verzameling van koning Willem II in Den Haag wordt geveild. De koning had het in 1843 van de Rotterdamse kunsthandelaar P. K. Koning gekocht.

Voordat het Rijksmuseum het verwierf, bevond het zich in de collectie D. R. Dooyes te 's-Graveland, die 18 februari 1974 in Amsterdam onder de hamer kwam en

waaruit nog een tweede schilderij van Nuyen, een kleiner tafereel van vissers en schepen op het strand, van 1835, werd aangekocht, dat in de vorige aflevering van dit bulletin is afgebeeld en dat weer een andere en even belangwekkende kant van zijn werk laat zien. Het van ouds aanwezige landschap uit 1836 was tot nu toe het enige schilderij van Nuyen dat wij konden tonen. Met de schilderachtige bouwval aan de beboste oever van een rivier kon dit stuk, hoe representatief ook binnen het bestek van dit onderwerp, toch geen indruk geven van Nuyens veelzijdigheid. Daaraan wordt nu dankzij de nieuwe aankopen op verheugende wijze recht gedaan. En wie wil trachten in ons museum iemand duidelijk te maken wat onder de romantische beweging in onze 19de eeuwse schilderkunst moet worden verstaan, zal zijn poging voortaan geen schipbreuk meer zien lijden, maar voelen dat hij bij ons vaste grond onder de voeten heeft.

C. J. DE BRUYN KOPS